

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายในวัฒนธรรมแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น หลายสิ่งหลายอย่างในท้องถิ่นแต่ละภาคมีลักษณะเหมือนกันคล้ายกัน แต่บางลักษณะแตกต่างกันไปตามลักษณะของสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศ ความคิด ความเชื่อ ศาสนา ซึ่งความหลากหลาย ทางด้านของวัฒนธรรมหรือระบบคิดถือว่าเป็นสิ่งปกติ เป็นธรรมชาติโดยที่รากฐานด้านความคิดแบบดั้งเดิมของสังคมไทยมีลักษณะปรากฏเด่นชัดคือระบบความคิดที่เชื่อว่าในโลกมีความหลากหลาย เป็นสิ่งที่มีความปกติ มีความสมดุลเพราะสิ่งใดก็ตามหากไม่มีความหลากหลายก็ไม่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่ไม่เป็นปกติ ไม่มีความสมดุล สังคมไทยนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นสังคมชาวพุทธ โดยที่ประชาชนในประเทศนับถือพระพุทธศาสนา ที่มักจะมองว่า มนุษย์กับธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อกันมีความเป็นมิตรกัน ไม่เบียดเบียนกัน การปฏิบัติต่อธรรมชาติของคนในสังคมไทย ก็มักจะกระทำด้วยความมีเมตตา มีความกตัญญูในยุคที่ศาสนาพุทธมีอิทธิพลในสังคมไทยโดยเฉพาะชุมชนในท้องถิ่นสภาพสิ่งแวดล้อมไม่เปลี่ยนแปลงไปมากมายนัก เนื่องจากการเข้าแทรกแซงจากรัฐและอิทธิพลจากสังคมตะวันตกยังเข้ามาไม่ถึงระบบคิดของคนในสังคมไทย ส่วนใหญ่จะอยู่ในกรอบของความเชื่อ ความเข้าใจในตัวเองความรู้ที่ได้จากศาสนา จากการสัมผัสความเป็นจริงในการปฏิบัติร่วมกันในสังคมลักษณะเช่นนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นภูมิปัญญาประเพณีชาวบ้านก็ยังคงดำรงอยู่ได้เพราะผู้คนนั้นสามารถนำเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่ มาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมขณะนั้น ต่อมาการเปลี่ยนแปลงรากฐานของภูมิปัญญาไทยได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อสังคมไทยรับเอาคติเรื่องการพัฒนาเข้าสู่ประเทศไทยโดยมีการพัฒนาด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 กระแสในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจและความทันสมัยได้รับการส่งเสริมอย่างแข็งขัน ในต้นปี พ.ศ. 2500 อีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมาการเปลี่ยนแปลงระบบคิดและรากฐานภูมิปัญญาของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากส่งผลกระทบถึงการเปลี่ยนแปลงระบบคิด รากฐานภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นด้วยอย่างชัดเจนในช่วงนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่นำเอารากฐานของภูมิปัญญาจากสังคมอื่นเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาของไทยที่มีอยู่ก่อน ซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนและพัฒนาขึ้นมาจากรากฐานภูมิปัญญา

ที่มีอยู่ของสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงระบบคิดแบบนำเข้าจากสังคมอื่นปลูกฝังลงในสังคมไทย โดยผ่านกลไกของรัฐ เช่น ระบบการศึกษา ระบบการสื่อสาร การจัดทำโครงการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ของรัฐ อำนาจในการสร้างระบบคิดใหม่อย่างมากมายมหาศาลนั้นได้ เข้ามาทำลายรากฐานภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมของสังคมไทยได้สูญหายไปอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการรับเอาคติเรื่องการพัฒนาซึ่งรวมถึง การทำให้เป็นเมือง (URBANIZATION) ด้วยนั้น นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในเรื่องระบบคิดของ คนไทยอย่างมากมายในยุคปัจจุบัน แม้ว่าการลอกเลียนหรือหยิบยืมองค์ความรู้และแนวคิดที่เกิดจากบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะไม่ใช่สิ่งที่จะไร้ประโยชน์ แต่การที่ไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาจาก พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมแท้จริงของสังคมไทยขึ้นมาได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ละทิ้งรากฐานภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีมานานนับร้อยปี นับพันปี นั้นย่อมเป็นการสร้างความสูญหายให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากความเสื่อมคลายความเชื่อใจของประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมในหลายๆด้านของสังคมไทย เช่นการทอดผ้า ซึ่งได้เริ่มมีการฟื้นฟู ส่งเสริม สนับสนุนขึ้นมาให้นิยมมากขึ้น การจัดทำกลองหลวงของชุมชนในภาคเหนือ รวมทั้งศิลปหัตถกรรมหลายๆด้านของท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นระบบการคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโลก และสิ่งทั้งหลายรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือธรรมชาติ ในลักษณะของการเข้าถึงทางธรรมชาติ การมองปรากฏการณ์ต่าง ๆ และการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ในธรรมชาติต่าง ๆ สมาชิกในชุมชน สังคมใดที่มีทัศนะในเรื่องดังกล่าวต่างกัน รากฐานของภูมิปัญญาย่อมแตกต่างกันไปด้วยทัศนะระบบความคิดล้วนถูกควบคุม และถูกหล่อหลอมมาจากความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ จากการที่มนุษย์มีการปะทะสัมพันธ์กัน (Interaction) กับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ได้ดำรงอยู่ สิ่งเหล่านี้จะสังเกตได้จากการที่สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปแนวคิดและโลกทัศน์ของมนุษย์ในสังคมนั้น ย่อมจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยระบบความคิด จึงถือเป็นรากฐานสำคัญของภูมิปัญญาด้วย (อุทัย ดุลยเกษม, 2540, หน้า 60-61) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีวิถีชีวิตหลายประการ ล้วนแต่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเปลี่ยนแปลงในลักษณะการนำเอาระบบความคิดอย่างใหม่เข้ามาแทนที่ระบบความคิดแบบดั้งเดิม ความพยายามในการที่จะปรับปรุงระบบคิดและแนวทางการปฏิบัติ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญจำเป็น หากพิจารณาโดยถ่องแท้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของคนในสังคมเอง มากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งถูกกำหนดโดยวิธีคิดเสมอ (อุทัย ดุลยเกษม, 2540, หน้า 67) ระบบคิดเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ ความเชื่อ ระบบคุณค่าที่คนในสังคม

นั้นยึดถืออย่างแนบแน่น การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา วัฒนธรรม สภาพสิ่งแวดล้อม ล้วนมาจากกระบวนคิดที่ไม่ได้อยู่บนรากฐานภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมของไทย เป็นระบบคิดที่อยู่บนรากฐานสังคมตะวันตกแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ในอนาคต ระบบคิดของคนในสังคมไทยจะถูกปรับเปลี่ยนจากรากฐานเดิม หันไปรับรากฐานภูมิปัญญาตะวันตกมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมที่สืบทอดต่อกันมา ยาวนานจะถูกกลืนหายไปโดยสิ้นเชิง

ดังนั้นกระแสความเคลื่อนไหวในสังคมไทยที่หันมาสนใจกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การสนับสนุน ซึ่งความสนใจแบบฉาบฉวยนั้นไม่อาจเพียงพอ ต้องสร้างความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อย่างชัดเจน จะต้องช่วยให้คนส่วนใหญ่ในสังคม เห็นว่าการที่มีการเปลี่ยนระบบคิด ระบบคุณค่าและรากฐานของภูมิปัญญาในสังคมไทย ด้วยการนำเอาระบบการคิดจากสังคมอื่นเข้ามาแทนที่ระบบคิดและรากฐานของภูมิปัญญาของสังคมไทยอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมไทยโดยเฉพาะในท้องถิ่นอย่างมหาศาล เพราะความคิดแบบใหม่ที่นำเข้ามาและรับการปลูกฝังลงบนผืนแผ่นดินไทยนั้น ทำให้คนไทยตกเป็นทาสของทางปัญญาของคนในสังคมอื่นอย่างถอนตัวแทบไม่ขึ้น ถ้าปล่อยให้ยาวนานไป สังคมไทยจะเหลือสิ่งใดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้กับลูกหลานไทยในวันข้างหน้า ยิ่งในสภาพสังคมไทยในปัจจุบันการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาพื้นบ้านนั้นเปลี่ยนไปด้วยกลไกต่าง ๆ ของรัฐ จากการแทรกแซงและชี้นำจากพนักงานของรัฐที่มุ่งจะพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า อันแสดงถึงการพัฒนาความเจริญของประเทศ ดังเช่นการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน โดยมีการพยาบาลรักษาตามความเชื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อสมุนไพร ความเชื่อด้านคาถาอาคม พุทธกรรมกรรมรักษาโรคกระดูก ด้วยแพทย์แผนโบราณ หมอพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ตั้งอยู่บนรากฐานสังคมวัฒนธรรม ประเพณี ล้วนถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นการเชื่อมต่อธารเหง้า ปรับตัวให้เข้ากับภาวะปัจจุบัน รวมทั้งมองไกลไปสู่อนาคต ระบบคุณค่าดั้งเดิมถือเป็นหลักสำคัญที่ต้องเน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้สะท้อนออกมาในชีวิตประจำวันด้วยลักษณะต่างๆ การเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจิตสำนึกให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเคารพบรรพบุรุษ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ผู้เฒ่า ผู้แก่ในชุมชน ผู้นำชุมชนประเพณี วิถีปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึงการเคารพตนเองมากขึ้น มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มีความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นไทยแก่ตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมมากยิ่งขึ้น การรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคม อันเนื่องมาจากความศรัทธา เชื่อมั่น ความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นเดิมของชาวบ้านที่มีอยู่นั้นถูกทำลายลงไปทำ

ให้ขาดความมั่นใจในการที่จะพัฒนาตนเองและสังคมท้องถิ่น ดังนั้นการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคมว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ มีคุณค่าต่อความเป็นสมาชิกของชุมชนมีความหมาย การให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการที่จะเรียนรู้ การเข้าไปแก้ไข ปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง จึงนับเป็นสิ่งสะท้อนความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมให้คงอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นนั้น ตลอดจนความพยายามที่จะศึกษาเรียนรู้ ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งวิถีชาวบ้าน กระบวนการเรียนรู้ การแก้ปัญหาของชุมชนในท้องถิ่นดั้งเดิม ล้วนเป็นความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจ และความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน ตลอดจนเป็นการสร้างความมั่นคงแข็งแรงแก่ชุมชน ด้วยการใช้ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นเองเพื่อลดช่องว่างแก่สังคม ระดับครอบครัว และระดับชุมชน

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนแล้วเป็นผลมาจากลักษณะทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในแต่ละแห่งมีความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ผู้คนในท้องถิ่นค่อย ๆ สังเกตได้ ศึกษาเรียนรู้สภาพสิ่งแวดล้อม แล้วถ่ายทอดมาสู่ลูกหลานต่อ ๆ กันมาเป็นทอด ๆ จนถึงปัจจุบัน ดังเช่น การจัดประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ อำเภोजอมทอง ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นที่มีความสำคัญและคุณค่าในด้านจิตใจ แสดงความผูกพันทางศาสนากับความศรัทธา ความเชื่อของผู้คน บทบาทของคนในสังคมที่มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ จรรโลงและถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น สืบสานและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน นอกเหนือจากความสามารถดังกล่าวที่มาจากบรรพบุรุษแล้ว ความสามารถทางด้านสติปัญญา การเป็นคนมีคุณธรรม ศีลธรรม ล้วนเป็นพลังการสร้างและปกป้องรักษาภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้ดีเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้สืบเนื่องจากท้องถิ่นของประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ที่มาจากการสั่งสมของคนรุ่นอดีตช่วยกัน ดำรง อนุรักษ์ไว้ให้เกิดคุณประโยชน์แก่ชนรุ่นหลัง แต่เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นล้วนตกเป็นเหยื่อของรัฐ เมื่อรัฐคิดสิ่งใด ด้านใดด้านหนึ่งที่อ้างถึงสิทธิความชอบธรรมในการปกครองว่าเป็นการพัฒนา รัฐนั้นจะถือโอกาสเข้ามาชี้นำชาวบ้านในท้องถิ่นให้มีการปฏิบัติตาม เช่นเดียวกับการจัดขบวนแห่งานประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลจอมทอง เข้ามาเป็นหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนในด้านทุน ค่าใช้จ่าย การจัดรูปแบบการประกวด แข่งขัน ขบวนแห่ไม้ค้ำโพธิ์การเข้ามามีส่วนร่วมขบวนอย่างพร้อมเพรียงของคนในหมู่บ้าน การจัดทำในงานประเพณีมีความยิ่งใหญ่ ตลอดจนการจัดส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแหล่งที่จะดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ทั้งคนในต่างถิ่นและต่างประเทศ เข้ามาศึกษา ท่องเที่ยว ล้วนแล้วแต่มีการวางแผน การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ชื่อเสียงของชุมชนจอมทองนอกเหนือจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนแล้ว ยังได้จัดประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ อันเป็นภูมิปัญญาประเพณีชาวบ้าน เพื่อให้มีการเผยแผ่ให้เป็นที่รู้จักกันมากมายยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็ท่องเที่ยวในภูมิภาคเดียวกันและต่างถิ่น ซึ่งในการเข้ามามีบทบาทจากองค์กรของรัฐในลักษณะเช่นนี้ ล้วนเป็นพลังผลักดันที่จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความพยายามที่จะรักษารูปแบบดั้งเดิมของประเพณีชาวบ้านเอาไว้ โดยมีรูปแบบที่ได้ปรับเปลี่ยนไป ยิ่งทำให้เกิดการแข่งขัน ปรับปรุงรูปแบบขบวนประเพณีให้เน้นความทันสมัยแต่หลงเหลือร่องรอยอดีตให้เห็นอยู่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเพณีท้องถิ่นซึ่งถือเป็นความประเพณีของคนโดยส่วนรวม เป็นธรรมเนียมหรือเป็นระเบียบแบบแผน สืบทอดต่อกันยาวนาน มาจนเป็นลักษณะเดียวกัน ยังคงอยู่ได้ คงรูปไว้ มีชีวิตต่อไปได้โดยคนในสังคมได้รู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากภาวะสังคมได้มีการ จัดระเบียบอย่างเหมาะสมโดยตอบสนองความต้องการของคนและสังคมส่วนรวม การปรับเปลี่ยนไปของวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งมีอยู่ทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนไปที่ละน้อยโดยที่ผู้คนไม่รู้ตัว แต่การที่จะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยนั้นสุดแล้วแต่ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์ลักษณะทางวัฒนธรรมและความรู้ความเจริญทางการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ที่มากขึ้น สิ่งที่เคยทำเป็นประเพณีย่อมเปลี่ยนแปลงไป และเจือจางลงไป บางประเพณีอาจสูญหายไป แต่ในบางประเพณีจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปในหลายๆด้าน จึงจะยังคงความสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังเช่นประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ของอำเภอจอมทองที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบแนวการจัดพิธีกรรม จัดขบวน พฤติกรรมการแต่งกายของผู้เข้าร่วมขบวนแห่ ความฟุ่มเฟือย ความสนุกสนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมการบันเทิง ทำให้ประเพณีสูญเสียเอกลักษณ์ความหมายไป

การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาขึ้นมาอย่างต่อเนื่องหลายชั่วอายุคนอีกทั้งยังส่งผลให้วิธีการคิดซึ่งพัฒนาขึ้น มาจากความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติ เป็นวิธีการคิดที่มีระบบ มีหลักเหตุผล ผ่านการตรวจสอบและพิสูจน์ในชีวิตจริงเป็นเวลาช้านาน การพูดถึงการคิดของชุมชนเช่นความคิดในเรื่องบาป บุญ กุศล ความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านความคิดนี้ จึงไม่ใช่เป็นเพียงการที่จะกล่าวอ้างอย่างเลื่อนลอย หากแต่เป็นวิธีการคิดที่พัฒนาขึ้นมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพธรรมชาติเป็นเวลานาน ได้มีพัฒนาการและพลวัตในตัวของมันเอง (ยศ สันตสมบัติ, 2542, หน้า 59) การมองภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะของวิธีการคิดของชาวบ้าน ทำให้สามารถมองความเชื่อในบางประการของชุมชนในท้องถิ่นว่าไม่ได้เป็นเพียงระบบคุณค่า หรือค่านิยมที่ใช้เหตุผลแต่เป็นวิธีการคิดที่สะท้อนเห็นถึงอุดมการณ์และอำนาจ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการที่ให้มีการจัดระบบความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ เป็นความเชื่อพื้นฐานของการวางกฎระเบียบ ข้อบังคับ จารีตประเพณีต่างๆ อุดมการณ์ อำนาจ

ในรูปแบบของความเชื่อ การผลิตซ้ำ ผ่านสมาชิกชุมชนรุ่นหลังรุ่นแล้วรุ่นเล่า มีการปรับเปลี่ยน และการประยุกต์ใหม่ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้การมองภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ลักษณะวิธีการคิดยังเป็นมุมมองทางวัฒนธรรมที่ให้ความเคารพแก่ศักดิ์ศรีอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมและประเพณี ระบบการผลิต และการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงไม่ใช่สิ่งที่ตกค้าง ทางด้านของประวัติศาสตร์หรือโบราณวัตถุยุคหนึ่ง (ยศ สันตสมบัติ, 2542, หน้า 58) แต่ในทาง ตรงกันข้ามตราบไคที่มนุษย์ยังคงเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของยุคสมัย ตามบริบท ทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเช่นเดียวกับส่วน อื่น ๆ ของระบบ ส่งผลให้เกิดการปรับระบบความคิดของคนในสังคมท้องถิ่น นำมาซึ่งการ เปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นได้เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงการศึกษาในท้องถิ่นทำให้ เด็กและเยาวชนรุ่นหลัง เรียนรู้ภาษาท้องถิ่นน้อยลง เด็กในรุ่นใหม่สื่อสารกับคนเฒ่าคนแก่ใน ชุมชนอย่างเคารพ นอบน้อม น้อยลง การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเดิมไปสู่คนรุ่นใหม่ ต่อไปจึงทำ ได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้คนรุ่นใหม่ยังถูกยึดเยียดค่านิยมใหม่ ที่เน้นความเป็นสังคมตะวันตก ความเจริญ ความทันสมัย จนถูกภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมของตนเอง มองดู ฟู่ ยา ตา ยาย ที่ไม่ได้เรียน หนังสือว่าไม่ฉลาด ไม่มีการพัฒนา มองวิถีชีวิตแบบเดิมว่าล้าหลัง การปลูกฝังทัศนคติดังกล่าว เอื้อต่อกระบวนการเข้าสู่ระบบทุนนิยม แต่ขณะเดียวกันทำลายวิธีการคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ที่ได้รับการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน การขยายกลไกของตลาด เข้ามาในท้องถิ่น โดยเฉพาะ อย่างยิ่งการขยายตัวของพืชพาณิชย์ เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิต การ จัดการกับทรัพยากร การเพาะปลูก ในลักษณะที่มีหลากหลายถูกแทนที่ด้วยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อการค้า นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนชนบทมากมายแห่งถูกดูดซึมเข้าหากระแส โลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจของโลก กำลังเข้าสู่กระบวนการทันสมัยและกำลังกลายเป็นส่วนสำคัญ ที่สร้างปัญหาให้กับระบบนิเวศของถิ่นไปด้วย

สืบเนื่องจากสภาพสังคมวัฒนธรรมในชนบทในท้องถิ่นปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปภาวะ ทางด้านเศรษฐกิจในชุมชน แบบพึ่งพาตนเองแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันเริ่ม สูญหายไปพร้อมกับการเริ่มที่จะเปลี่ยนจิตสำนึกของคนในชุมชน แบบแผนวิถีการดำเนินชีวิตที่ แต่เดิมเรียบง่าย ผูกพันกับธรรมชาติ ถูกรูปแบบสังคม เศรษฐกิจและลักษณะทุนนิยมเข้ามาจัดการ โดยอำนาจรัฐ เพื่อสนับสนุนแนวทางของการพัฒนาชุมชนตามแนวใหม่ โดยอาศัยความเข้มแข็ง ของระบบทุนนิยมเข้ามาดำเนินการ เป็นผลทำให้ความสัมพันธ์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไป การรวม กลุ่มของชุมชนเป็นไปโดยหละหลวม เพียงชั่วคราวเพื่อให้งานใดงานหนึ่งเสร็จสิ้นไปแล้วเลิกกันไป

และคนวัยหนุ่ม-สาว เริ่มทิ้งถิ่นฐาน เพื่อออกไปขายแรงงานทั้งแบบชั่วคราวและแบบถาวร การหายไปของคนหนุ่ม-สาวเหล่านี้ ทำให้ชุมชนเริ่มขาดพลังและความเชื่อมโยงจากอดีต ปัจจุบัน ไปสู่ออนาคต ความรู้เดิมเริ่มหดหายไปพร้อมกับการผลิตแบบดั้งเดิมเสื่อมไป ภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นแบบดั้งเดิมปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ผู้คนในชุมชนเริ่มมีวิธีการคิดแบบเชิงเดี่ยว หรือวิธีการมองว่าวิธีการคิดแบบวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่เป็นความรู้แท้ เป็นเหตุเป็นผล ดังเช่น สังคมของชุมชนจอมทองที่ในอดีตสภาพความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ที่เคยมีพร้อมกับวิถีชีวิตแบบชาวนาข้าวบ้าน เสรษฐกิจชุมชน ที่มีชีวิตผูกพันกับเรือกสวน ไร่นา เริ่มจางหายไป จนกล่าวว่าแทบหมดไป ภาพชาวนาเดินไปทำงานในทุ่งนา เป็นกลุ่ม ๆ ทุกเช้า การทักทายสอบถาม ตะโกนไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบนั้น ไม่ปรากฏให้เห็นระบบจิตใจ ของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนไป ระบบการผลิตแบบดั้งเดิม แลกเปลี่ยนแรงงานในชนบทลดน้อยลง เปลี่ยนเปลี่ยนไปเป็นระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราเข้ามาแทนที่ ทั้งสภาพการเดินทางเปลี่ยนจากการใช้เกวียนเป็นการบรรทุกด้วยรถยนต์เป็นพาหนะ ความจำเป็นในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนทุกวันนี้ที่ต้องทำงานหนัก ทำให้ชีวิตสูญเสียโอกาสที่จะสัมผัสคุณค่า ที่สามารถจะแสวงหาได้จากวิถีชีวิตเดิมภายในชุมชน กลายเป็นชีวิตที่เคร่งเครียด ตึงเครียดและมีความเปราะบางทางอารมณ์ มากขึ้น สภาพที่ปรากฏในปัจจุบันล้วนเป็นผลมาจากความเจริญของสังคม และการไหลบ่าของ วัฒนธรรมทุนนิยมทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ได้ทำให้เศรษฐกิจชุมชนลดความสำคัญลงไป ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆที่ยังคงมีอยู่ในหมู่บ้านปัจจุบัน ก็สักแต่ว่าเป็นเพียงประเพณีเท่านั้นหาได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชน ซึ่งจากผลกระทบเหล่านี้ล้วนมาจากการเปลี่ยนแปลงต่อแก่นสารทางสังคม Social Issue (เอี่ยม ทองดี, 2538, หน้า 62) การเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาใช้ เป็นทัศนคติที่มีผลกระทบต่อการปรับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ส่งผลต่อประเพณีท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาช้านาน ตั้งแต่ดั้งเดิมเป็นประเพณีและวัฒนธรรม ที่ล้วนแสดงถึงจิตสำนึกในชุมชนร่วมกัน เพื่อการสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน ความผูกพันในกลุ่มเครือญาติ ตามลักษณะของครอบครัวสังคมไทยในท้องถิ่นนั้น ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์เป็นประเพณีหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับแนวคิด ระบบความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีผลต่อความผูกพันเยื่อต่อสภาพจิตใจของชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่ดั้งเดิมจนตราบทุกวันนี้ ในสภาพการณ์ปัจจุบันการเสื่อมคลายความเชื่อใน ศาสนา ตลอดจนศูนย์กลางของชุมชนเปลี่ยนจากวัดเป็นตลาด ร้านค้าในชุมชน และในขณะเดียวกันผู้อาวุโส ผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ลดความหมาย ความสำคัญลง จากการเป็นผู้ได้รับความเคารพนับถือ แสดงให้เห็นถึงสังคมของคนในยุคเก่าเสื่อมคลาย ความเจริญทันสมัย

กระแสสังคม สถานะเศรษฐกิจเข้ามาปรับเปลี่ยน เป็นตัวกำหนดคุณค่าของประเพณีไม่คำโพธิ์ของชุมชนทดแทนปัจจุบัน

นอกจากนี้ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่คำโพธิ์ที่มีคุณค่า มีความหมายในสังคมจอมทอง ไม่ได้เป็นเพียงอดีตที่เป็นการประพุดติ ปฏิบัติของคนในรุ่นก่อนแล้วผ่านเลยไป แต่ประเพณีจะย้อนกลับมาดำเนินการใหม่เมื่อถึงช่วงเวลา จากการที่ประเพณีไม่คำโพธิ์ปัจจุบันถูกปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไปโดยเยาวชน วัยรุ่น หนุ่ม-สาวยุคใหม่ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดดำเนินการการปฏิบัติประเพณีในกลุ่มจึงเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของงานประเพณีที่เน้นในความสนุกสนาน ความบันเทิง มีการดื่มเฉลิมฉลองในขบวนแห่ประเพณี ในบางครั้งการเกิดเรื่องราวทะเลาะชกต่อยกันด้วยอาการมีนเมา ประกอบกับการเล่นดนตรีที่เร้าใจเท่ากับเร้าให้อารมณ์คึกคะนองของวัยรุ่น ให้เพิ่มระดับอาการลืมหืมมากขึ้น อีกทั้งการเกิดเรื่องชกต่อย ทำร้าย การบาดเจ็บ เป็นเรื่องปกติในงานประเพณี โดยไม่มีการเอาเรื่องเอาราวกัน ปราฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ความคึกคะนอง ชกต่อย วิวาทที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการศึกษา แก้ไข ที่มาที่ไปของปราฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้เกิดเป็นภาพลบที่ติดไปถึงรอบใหม่ของปีที่ประเพณีไม่คำโพธิ์จะย้อนคืนกลับมาจัดใหม่ เป็นการผลิตซ้ำของพฤติกรรมทางลบ ที่ไม่เคยปรากฏในประเพณีสมัยดั้งเดิมที่มีมายาวนานผู้วิจัยจึงมองเห็นว่าการศึกษาในงานประเพณีสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า ความหมาย คำนึงถึงการปรับเปลี่ยนประเพณีในสังคมจอมทองปัจจุบัน แต่เป็นการปรับเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์มากกว่าการทำลายประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นไป ด้วยเหตุนี้ประเพณีแห่ไม่คำโพธิ์ จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ที่มีค่าควรแก่การศึกษาและการสงวนไว้เป็นอย่างยิ่งด้วยเหตุผลดังนี้

- (1) ประเพณีนั้นเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง ได้แสดงถึงอดีตที่มีความเจริญมาช้านานของสังคมไทย จึงสมควรที่คนไทยควรภูมิใจในการเป็นชาติไทยร่วมกัน
- (2) ประเพณีที่ดีเป็นตัวอย่างบอกถึงความเจริญ การมีอารยธรรมและเกียรติประวัติ ที่สามารถทัดเทียมกับประเทศอื่น
- (3) ประเพณีท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย แสดงว่าไทยนั้น มีลักษณะเป็นของตนเอง มิได้ลอกเลียนแบบหรือหยิบยืมมาจากชาติอื่นเสียทั้งหมด ย่อมเป็นสิ่งที่ควรค่าในความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง
- (4) ประเพณีเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของคนในท้องถิ่น ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความเป็นชุมชนเหมือนกัน ก่อให้เกิดความสนิทสนมกลมกลืน และเสริมความมั่นคงของประเทศชาติ
- (5) ประเพณีนั้นเป็นเครื่องแสดงถึงอดีตและเป็นปัจจุบันแสดงถึงวิถีชีวิตแบบชุมชนของ

ท้องถิ่น การสนใจประเพณีท้องถิ่นแสดงว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญแก่ตัวของตัวเอง ผู้ที่ละทิ้งไม่สนใจประเพณีอันดีงามของคนในท้องถิ่นเท่ากับดูถูกตนเอง

(6) ประเพณีท้องถิ่นเป็นสิ่งแสดงถึงการเชื่อมโยง ความศรัทธา ความเชื่อทางศาสนา แสดงให้เห็นถึงความผูกพัน ใกล้ชิดระหว่างชุมชนกับศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมการปฏิบัติทางด้านพิธีกรรม เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยมีการทำบุญ สะสมคุณความดีเป็นสิ่งสำคัญ

(7) ประเพณีและศาสนาให้ความหมายในด้านวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม แสดงถึงความสุข ความร่มเย็นในสังคม มีการประกอบอาชีพที่พึงพิงกับธรรมชาติ มีชีวิตอย่างเรียบง่าย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ของท้องถิ่น ที่มีต่อวิถีชีวิตและการถ่ายทอดค่านิยมดั้งเดิมเกี่ยวกับประเพณี ไม้ค้ำโพธิ์ของชุมชนจอมทอง
2. ศึกษากระบวนการเรียนรู้และผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของประเพณี ไม้ค้ำโพธิ์ ในกลุ่ม กลุ่มวัยรุ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการถ่ายทอดการดำรงอยู่ ของภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่น “ประเพณี ไม้ค้ำโพธิ์” ที่มีมาแต่ดั้งเดิมและการปรับเปลี่ยนสภาพสังคม วัฒนธรรมในปัจจุบัน
2. เพื่อให้เข้าใจถึงแบบแผน ภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นประเพณี ไม้ค้ำโพธิ์ อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน ที่ส่งผลถึงการปรับวิถีการดำเนินชีวิตและค่านิยมทางการศึกษาของชุมชนในท้องถิ่น
3. นำผลที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาเรียนรู้ในลักษณะของการ จัดหลักสูตรการศึกษา เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อให้เยาวชน วัยรุ่น เกิดความตระหนัก สร้างจิตสำนึกในการเรียนรู้ มีความเข้าใจถึงรูปแบบประเพณี การเรียนรู้รากเหง้าประเพณีตนเอง
4. เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาในโอกาสครั้งต่อไป อันเกี่ยวเนื่องกับลักษณะชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนในท้องถิ่นของสังคมไทย
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการศึกษาถึงผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ที่มีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีการดำเนินชีวิตและค่านิยม การศึกษาในชุมชนท้องถิ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีศัพท์บางคำที่ใช้ความหมายและขอบเขตจำกัด ดังต่อไปนี้

ประเพณีไม้ค้ำโพธิ์ เป็นรูปแบบการจัดประเพณีของท้องถิ่น ด้วยการนำไม้ที่มีงาม ที่มีขนาดใหญ่นำมาตกแต่ง จัดสร้างขึ้น และจัดแห่ด้วยขบวน เพื่อนำไม้ไปค้ำต้นโพธิ์ในวัดที่เป็น ศูนย์กลางสำคัญของชุมชน

ประเพณีการแห่ไม้ค้ำโพธิ์ เป็นรูปแบบการจัดพิธีกรรมของชุมชนจอมทอง โดยจัดให้มีการจัดทำไม้ค้ำโพธิ์ขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน ในวันที่ 15 เมษายนของทุกปี เป็นวันกำหนด นัดหมายที่ ขบวนแห่ไม้ค้ำโพธิ์ของแต่ละหมู่บ้าน จะต้องแห่ นำขบวนไม้ค้ำโพธิ์ที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม เพื่อที่จะนำไปค้ำกิ่งต้นศรีมหาโพธิ์ในวัดพระบรมธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่คนในชุมชนคิดเอง ทำได้เองนำมาใช้ เพื่อ มุ่งเกิดประโยชน์ในชุมชนในด้านใดด้านหนึ่ง เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดที่คนในท้องถิ่นคิดได้เอง ทำได้เองโดยอาศัยศักยภาพของคนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดสร้างขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตของคนใน ท้องถิ่น

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถที่แอบแฝงอยู่ในตัวของบุคคลที่จะปรากฏออกมาได้ ในโอกาสอันควรซึ่งแต่ละบุคคลจะมีไม่เหมือนกันแตกต่างกันออกไปตามลักษณะและประเภทของ ชุมชนที่เป็นสมาชิกอยู่

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง คนในหมู่บ้านชนบท ทำมาหากิน ประกอบอาชีพด้วยการ ทำไร่ ทำนาเหมือน ๆ กัน มีความรู้และงานอาชีพที่หลากหลายแตกต่างกันไม่มาก ลักษณะของ ความเป็นอยู่ที่คล้ายกันทั้งชุมชน มีลักษณะทางสังคม รูปแบบของความสัมพันธ์ของคนในสังคม คล้ายกันมีการปะทะสัมพันธ์ระหว่างกัน มีความรู้สึกผูกพัน และมีความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน วัฒนธรรม ขนบประเพณีคล้ายกัน ในงานวิจัยนี้จะหมายถึง ชุมชนอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนในสังคมยอมรับ ยึดถือเป็นสิ่งที่ดี ที่ถูกต้องเป็นที่ควรกระทำ มีคุณค่า สมควรที่จะประพฤติ ปฏิบัติในสังคมนั้น

ช่องว่าง หมายถึงสิ่งที่สามารถบอกได้ว่ามีความหลากหลาย แตกแยกของระบบความคิด พฤติกรรม การปฏิบัติ การแสดงออกที่แยกกลุ่มคนในสังคมให้มีความแตกต่างกัน ในงานวิจัยนี้เป็น ช่องว่างในการเรียนรู้รูปแบบ แนวการปฏิบัติประเพณีท้องถิ่น ที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนประเพณี แห่ไม้ค้ำโพธิ์ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตดังต่อไปนี้

1. **พื้นที่ศึกษาวิจัย** พื้นที่ที่ศึกษาเป็นชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลจอมทอง ประกอบด้วยตำบลบ้านหลวง ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ปีพุทธศักราช 2544 เหตุผลในการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้

1.1 เป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีการจัดประเพณีแห่ไม้คำโพธิ์เป็นเอกลักษณ์ ได้จัดกระทำต่อเนื่องกันมาช้านาน เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่ยังคงสืบทอด อนุรักษ์ ภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นได้อย่างมั่นคงอย่างผสมกลมกลืน

1.2 เป็นชุมชนท้องถิ่นเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ที่มีการจัดขบวนแห่ของประเพณีไม้คำโพธิ์ อันสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นชุมชนชาวพุทธ ที่ยังคงปฏิบัติ ยึดถือ ตามแบบประเพณีเพื่อสืบทอด ความศรัทธา เชื่อมมั่นในพระพุทธศาสนา

1.3 เป็นชุมชนใหญ่ที่มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ ตลอดจนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อจัดกิจกรรมสืบทอดอันดีงาม ต่อเนื่องกันมาได้ยาวนานโดยไม่สูญหายไป

1.4 เป็นชุมชนที่น่าสนใจ เนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ชุมชนจอมทองยังคงสามารถรักษาประเพณีเก่าแก่ คงไว้ สืบทอดต่อไปโดยการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเก่า กับวัฒนธรรมใหม่ด้วยกันอย่างผสมกลมกลืน

2. **ขอบเขตของเนื้อหา** เนื้อหาที่ศึกษาคือภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นประเพณีไม้คำโพธิ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจของชุมชนที่มีผลกระทบต่อค่านิยมการศึกษาของชุมชนในท้องถิ่น การวิจัยโดยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยครอบคลุมดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด รูปแบบและความเป็นมาในอดีต ของการจัดงานประเพณีแห่ไม้คำโพธิ์ที่ถือว่าสามารถจัดกระทำได้อเนื่องกันมาโดยตลอด ด้วยคุณลักษณะที่มีสิ่งเชื่อมโยงตามหลักฐานการจัดงานประเพณีแต่ดั้งเดิม

2.2 ภูมิหลังทางสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชุมชน ที่สร้างความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 ทศนคติ ความเชื่อทางด้านศาสนาของท้องถิ่น และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนรู้ของผู้คนชุมชน

3. ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาจากบุคคล (Informants) ผู้มีประสบการณ์ และผู้ที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ อำเภอจอมทอง และเป็นผู้มีความรู้ อยู่ร่วมในชุมชน ทราบประวัติ ความเป็นมาของงานประเพณีในชุมชน ดังนี้

3.1 ผู้อาวุโส ผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่มีความรู้ ความเข้าใจในอดีตความเป็นมา ของงานประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ตลอดจนมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมมายาวนานอย่างต่อเนื่อง

3.2 ผู้อาวุโสที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนจอมทอง

3.3 ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง เช่นผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน

3.4 บุคคลผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เยาวชนวัยรุ่นในหมู่บ้าน หัวหน้ากลุ่มหนุ่ม กลุ่มสาว เจ้าอาวาสวัด ผู้นำกลุ่มในหมู่บ้าน ตลอดจนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในชุมชน

คำถามในการวิจัย (Research Question)

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง ภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทในท้องถิ่นมากขึ้น ระบบการศึกษาได้ ดึงเยาวชน วัยรุ่นเข้าสู่การเรียนรู้แบบสังคมตะวันตก ตลอดจนสร้างค่านิยมเป็นสังคมบริโภคให้เกิด ขึ้นใหม่ในกลุ่มเยาวชน วัยรุ่น และระบบการศึกษาไม่ได้เน้นการสร้างความเป็นชุมชน หรือท้องถิ่น เยาวชนห่างเหินจากท้องถิ่น ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดคำถามว่าการผลิตซ้ำของความศรัทธา ความเชื่อในศาสนามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก่อผลกระทบต่อการบวนการเรียนรู้ของเยาวชน รุ่นใหม่ อย่างไรบ้าง โดยใช้พิธีกรรมการแห่ไม้ค้ำโพธิ์เป็นภาพที่สะท้อนต่อการกระบวนการ ของการ เปลี่ยนแปลงงานประเพณีดังกล่าว พิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการ คิดของคนในชุมชนจอมทอง การดำเนินประเพณีแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของคนใน ชุมชนลักษณะเช่นใดบ้าง มีสิ่งสำคัญประการใดที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนประเพณี ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนงานประเพณีที่มีต่อคนในชุมชนทั้งในด้าน การดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการศึกษาในท้องถิ่นได้มีบทบาทต่องานประเพณี ที่ถือเป็นเอกลักษณ์ที่ได้สืบทอด กันมาอย่างยาวนาน ความสัมพันธ์ในบทบาท หน้าที่ การจัดกลุ่ม ได้เชื่อมโยงให้งานประเพณีไม้ค้ำ โพธิ์ยังคงเป็นศูนย์รวมแห่งการปฏิบัติ การเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มคนทุกฝ่าย และเปิดโอกาสให้ คนนอกท้องถิ่นได้เข้ามากำหนดเอกลักษณ์ของงานประเพณี อีกทั้งงานประเพณีไม้ค้ำโพธิ์ยังเป็น ศูนย์รวมความร่วมมือร่วมใจในกลุ่มของคนในชุมชนอย่างใกล้ชิด มีการปฏิบัติเช่นเดียวกันของคน ทุกกลุ่ม ได้เข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ปฏิบัติพิธีกรรม ลักษณะเป็นพลังของคนรุ่นใหม่เพื่อจัดสร้าง ความหมายใหม่ของประเพณี

ประเพณีไม้ค้ำโพธิ์เป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของคนในสมัยก่อน โดยได้มีการจัดระเบียบ สร้างแบบแผนการปฏิบัติให้เหมาะสมกับยุคสมัย การปรับเปลี่ยนรูปแบบ การดำเนินในพิธีกรรมปัจจุบันทำให้การแสดงถึงการสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน แต่การปรับเปลี่ยนเป็นไปในแนวทางใด ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนและเอื้อต่อการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของกลุ่มวัยรุ่น ที่มีต่อประเพณีไม้ค้ำโพธิ์ของชุมชนจอมทองได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติ การจัดดำเนินพิธีกรรมไปในแนวทางใด